

Секція «Вектори»

Критика взаємодії індивіда та суспільства в неоліберальній системі

Артем Бакутін

Slovenská technická univerzita v Bratislave

Тема, яку належить зачепити, буденна й знайома кожному: поняття та буття індивіда та суспільства в сучасній домінантній ліберальній системі.

Якщо розглядати систему з економічного боку (в дусі марксистського аналізу), капіталістична форма економіки, що домінує в світі, формально передбачає вільний ринок із чесною конкуренцією. Проте на практиці ринок поступово трансформується в монополістичний контроль великих гравців над меншими. Сам факт існування ринку не заперечується, однак залишається питання: наскільки він вільний і наскільки сприятливий умови для розвитку малих підприємств?

Аналогічний механізм проявляється й у медійному просторі. Висловлювати думку формально можливо, однак її поширення залежить від відповідності панівному порядку денному. В такому разі, свобода слова стає правом радше говорити, ніж бути почутим (Debord, 1967/1994). Паралель між ринком і медіа очевидна: і ті, й інші спрощують прийняття продукту чи ідеї. При цьому, індивід часто відчувається вільним, не усвідомлюючи своєї ролі в своєрідному «спектаклі» (Berne, 1964).

З часом ліберальна система може набувати рис жорсткішого контролю: розширення свободи змінюється її трансформацією. Так виникає цикл, у якому кожна нова система відтворює власні механізми контролю (Foucault, 1975/1995).

Так, відносини раба та господаря еволюціонували у відносини пролетаріату й буржуазії, а абсолютна влада — в інституціоналізоване управління (Marx, 1867/1990). Інструменти контролю змінюються, але не зникають.

Щодо індивіда ідея повної автономії є умовною. Людина від народження залежить від інших і формується під впливом соціального середовища. Це використовується в сучасній системі: замість примусу створюються умови, за яких людина сама приймає потрібні рішення (Foucault, 1975/1995).

Право вибору супроводжується відповідальністю, що формує внутрішній тиск — бути ефективним і конкурентним (Fromm, 1941/1994). Людина стає «підприємцем самого себе», поєднуючи ролі продукту та продавця.

Отже, зовнішні обмеження поступово змінюються на внутрішні.

Цей текст має на меті показати суперечності сучасного устрою та привідкрити завісу його механізмів. Будь-яка структура повинна залишатися інструментом для

людини, а не перетворювати її на частину системи. Можливо, варто інколи дивитися на те, що відбувається, не лише як учасник, а й як спостерігач.

Антракт закінчився. Спектакль триває.

Післямова

Цей текст є стислим роздумом про суперечності сучасної ліберальної системи. Розглянуто економічні та медійні механізми формування порядку денного, а також їхній вплив на автономність індивіда. Основна ідея полягає в тому, що свобода, проголошена ключовою цінністю, може набувати форми ілюзії, тоді як механізми контролю поступово переходять із зовнішніх у внутрішні.

Бібліографія

Berne, E. (1964). *Games people play: The psychology of human relationships*. Grove Press.

Debord, G. (1994). *The society of the spectacle* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Zone Books. (Original work published 1967)

Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1975)

Fromm, E. (1994). *Escape from freedom*. Henry Holt and Company. (Original work published 1941)

Marx, K. (1990). *Capital: A critique of political economy*. Vol. I (B. Fowkes, Trans.). Penguin Classics. (Original work published 1867)

Індивідуальна пам'ять як опір ідеологічній інверсії історії

Вікторія Козачинська

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України

Праву на власну істину завжди велося сутужно — доводилося боротися проти ідеологічно панівної правди чи тоталітарних медіастратегій. Справа Дрейфуса, свідчення проти хунвейбінів, робота Комісії істини та примирення у ПАР, свідчення С. Алексієвич, історія плівок Д. Прайс, правда Волинської різни тощо простували гірким шляхом невчасного знання. Сьогодні під навалюю технологічних симулякрів зіткнення особистого свідчення з владним наративом загострює питання, як можлива людина в обширі ідеологічно спотвореного знання.